

# Äldreombudsmannens rapport 2025

Fokus på digitaliseringens konsekvenser  
och minoritetsgruppers livsvillkor

2025-12-01

# Innehåll

|          |                                                                 |           |
|----------|-----------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1</b> | <b>Sammanfattning.....</b>                                      | <b>3</b>  |
| <b>2</b> | <b>Äldreombudsmannens uppdrag.....</b>                          | <b>4</b>  |
| 2.1      | Arbetssätt och prioriteringar .....                             | 4         |
| 2.2      | Så här har rapporten tagits fram.....                           | 5         |
| <b>3</b> | <b>Vilka är Göteborgs seniorer?.....</b>                        | <b>5</b>  |
| <b>4</b> | <b>Mottagna frågor och synpunkter .....</b>                     | <b>8</b>  |
| 4.1      | Synpunkter om information och service.....                      | 8         |
| 4.2      | Synpunkter om ekonomisk utsatthet.....                          | 9         |
| 4.3      | Synpunkter om äldreomsorgen.....                                | 9         |
| <b>5</b> | <b>Genomförda insatser.....</b>                                 | <b>10</b> |
| 5.1      | Nya foton i stadens bildbank .....                              | 10        |
| 5.2      | Sprider kunskap och förmedlar röster.....                       | 10        |
| 5.3      | Samverkar för en åldersvänlig stad .....                        | 11        |
| <b>6</b> | <b>Seniorers rättigheter .....</b>                              | <b>12</b> |
| <b>7</b> | <b>Att leva och åldras i ett digitaliserat Göteborg .....</b>   | <b>14</b> |
| 7.1      | Nulägesbild .....                                               | 14        |
| 7.1.1    | Digitalisering, delaktighet och tillit .....                    | 16        |
| 7.1.2    | Digitala hinder och behov av stöd.....                          | 16        |
| 7.1.3    | Högre förväntningar och digitaliseringens möjligheter.....      | 18        |
| 7.1.4    | Det här erbjuds seniorer idag .....                             | 18        |
| 7.2      | Två insatser för digital inkludering och likvärdig service..... | 19        |
| <b>8</b> | <b>Minoriteters rättigheter ur ett seniorperspektiv.....</b>    | <b>21</b> |
| 8.1      | Nulägesbild nationella minoriteter.....                         | 21        |
| 8.1.1    | Äldre judars rätt till trygghet .....                           | 22        |
| 8.1.2    | En mötesplats för romska seniorer .....                         | 23        |
| 8.1.3    | Betydelsen av samisk kultur .....                               | 24        |
| 8.1.4    | Ett språkvänligt Göteborg för sverigefinnar .....               | 25        |
| 8.1.5    | Meänkieli väcker känslor hos tornedalingar .....                | 27        |
| 8.2      | Samtal med fler minoritetsgrupper.....                          | 28        |
| 8.2.1    | Att leva som döv senior .....                                   | 28        |
| 8.2.2    | Att vara född i ett annat land och åldras i Göteborg .....      | 29        |
| 8.3      | Två insatser som stärker minoritetsgrupper.....                 | 31        |
| <b>9</b> | <b>Referenser.....</b>                                          | <b>33</b> |
|          | <b>Bilaga: Förteckning kontakter .....</b>                      | <b>36</b> |

# 1 Sammanfattning

I Göteborg bor det 99 000 seniorer som är 65 år och äldre. Det är en allt större grupp göteborgare med olika förutsättningar, förväntningar och behov.

Inom 25 år förväntas andelen seniorer öka med 44 procent och antalet seniorer som är över 85 år kommer mer än fördubblas. Hur kommunen tar sig an denna utveckling påverkar inte bara den som ingår i målgruppen nu och framöver, utan hela staden och dess befolkning oavsett ålder.

Äldreombudsmannens uppdrag är att lyssna in hur det är att leva och åldras i Göteborg. Utifrån seniorers erfarenheter, forskning och omvärldsbevakning synliggörs viktiga frågor och behov. Äldreombudsmannen driver också utvecklingsarbete i bred samverkan med andra.

Det här är den tredje rapporten från stadens äldreombudsman. Fokus för 2024 och 2025 har varit att lyssna på seniorer från alla delar av Göteborg. Ett mer uppsökande arbete har påbörjats för att identifiera viktiga frågor för de grupper som har sämst livsvillkor och ofta störst behov av kommunens insatser.

Årets rapport har två fördjupningsteman:

- Att leva och åldras i ett digitaliserat Göteborg.
- Minoriteters livsvillkor ur ett seniorperspektiv, med särskilt fokus på nationella minoriteters rättigheter.

Enligt Göteborgs Stads beslutade styrning ska staden vara jämlik och åldersvänlig. Den ska säkerställa befolkningens mänskliga rättigheter, främja delaktighet och motverka diskriminering. Staden ska erbjuda likvärdig service, stödja hälsa under hela livet och skapa inkluderande, trygga och tillgängliga miljöer som motverkar segregation. För att nå dessa mål behöver seniorers livsvillkor synliggöras i högre utsträckning och seniorer erkännas som en resurs i samhällsutvecklingen. Göteborgs Stad behöver också vidareutveckla seniorers möjligheter till delaktighet och inflytande.

Utifrån rapportens fördjupningsteman ser äldreombudsmannen behov av fyra insatser som kan bidra till att Göteborgs Stad når sina mål. Insatserna är:

- Skicka samlad tryckt information hem i brevlådan, för att göra stadens service, tjänster och utbud mer tillgängliga för alla seniorer.
- Genomför en kraftsamling för digital inkludering, där seniorer får mer kunskap, teknisk handledning och digitalt stöd.
- Stärk chefers och medarbetares kunskap och förståelse för nationella minoriteters rättigheter och livsvillkor ur ett seniorperspektiv, för att säkerställa att lagstiftningen omsätts i praktiken.
- Utveckla mötesplatser för seniorer som tillhör nationella minoriteter och andra minoritetsgrupper, för att främja delaktighet, gemenskap och hälsa.

## 2 Äldreombudsmannens uppdrag

Äldreombudsmannens uppdrag från kommunfullmäktige är: ”Att synliggöra mångfald och verka för goda levnadsförhållanden och äldres rättigheter utifrån ett mänskligt rättighetsperspektiv” (KS 2018-01-31 § 85, KF 2022-06-16 § 10).

Äldreombudsmannen genomför uppdraget genom att lyssna på seniorer, samla in och sprida kunskap om den äldre befolkningen, samt driva utvecklingsarbete tillsammans med andra.

En grundläggande del av uppdraget är att ta emot synpunkter och idéer samt svara på frågor och guida seniorer, anhöriga och andra närstående i stadens tjänster, miljöer och verksamheter. Funktionen nås på telefon, via mejl och post samt på olika fysiska platser runt om i Göteborg.

Utifrån insamlade synpunkter, forskning, omvärldsbevakning och samverkan, inom Göteborgs Stad och med civilsamhället, identifieras viktiga frågor och behov.

Vartannat år lämnas en rapport till kommunfullmäktige om äldreombudsmannens verksamhet samt de frågor som äldreombudsmannen bedömer att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om. Däremellan kan äldreombudsmannen lyfta frågor, behov och brister som rör stadens seniorer till ansvariga nämnder och styrelser samt förvaltningar och bolag.

Äldreombudsmannen driver inte individärenden och kan inte överklaga fattade myndighetsbeslut. Funktion är fristående och oberoende med placering på stadsledningskontoret.

### 2.1 Arbetssätt och prioriteringar

Under 2024 och 2025 har äldreombudsmannen påbörjat ett mer uppsökande och utvecklingsorienterat arbete med särskilt fokus på de grupper som har sämst livsvillkor och ofta störst behov av stadens insatser.

Nu träffar äldreombudsmannen fler seniorer med olika levnadsförhållanden och erfarenheter, och kan på så sätt bättre synliggöra den variation som finns inom den heterogena gruppen seniorer. Som ett led i arbetet har telefontider införts för att möjliggöra fler fysiska möten.

För att lyssna in kunskap och erfarenheter från stadens medarbetare som möter seniorer, har äldreombudsmannen dialogmöten med chefer och medarbetare vid exempelvis kontaktcenter, medborgarkontor, bibliotek, skuld- och budgetrådgivning, trygghetsboenden samt mötesplatser.

Äldreombudsmannen har också dialogmöten med föreningar och organisationer i civilsamhället som på olika sätt representerar och möter seniorer i Göteborg.

Identifierade behov och förslag förs vidare till ansvariga förvaltningar och bolag genom strategiska dialoger med förvaltnings- och bolagsledningar, nämnder och styrelser samt direkt till berörd verksamhet för att använda i utvecklingsarbete.

## 2.2 Så här har rapporten tagits fram

Syftet med denna rapport är att sprida kunskap om den äldre befolkningen och synliggöra hur staden fungerar att leva och åldras i. Rapporten kan också användas som underlag för utvecklingsarbete.

Rapporten bygger på synpunkter från seniorer, anhöriga och andra närstående, erfarenheter från chefer och medarbetare i Göteborgs Stad, samt forskning och omvärldsbevakning. Kontakt med seniorer har skett via telefon, mejl, post och i fysiska möten mellan augusti 2024 och november 2025. Samtal har skett enskilt, i fokusgrupper och dialogform i samband med föreläsningar och verksamhetsbesök.

Äldreombudsmannen har också besökt Göteborgs Stads fem råd för samverkan med civilsamhället och intervjuat röstbärare, personer som i sin funktion representerar specifika grupper av seniorer, exempelvis äldre romer. En förteckning över kontakter finns i rapportens bilaga.

Utöver källorna i rapportens referenslista har kunskap inhämtats från sakkunniga vid universitet, myndigheter och organisationer.

I rapporten återges anonymiserade citat från seniorer och röstbärare. Citaten har lämnats till äldreombudsmannen under rapportperioden om inget annat anges.

I rapporten används begreppen senior och äldre synonymt.

## 3 Vilka är Göteborgs seniorer?

Stadens seniorer består av tre generationer göteborgare. I en familj kan dottern, som är nybliven pensionär och bosatt i Frölunda, umgås med sin 84-åriga far i Lunden och handla åt sin 102-åriga farmor i Kortedala. Alla tre har troligtvis präglats av sin generations livsvillkor, normer, trender och stora händelser.

När denna rapport skrivs är 99 000 personer i Göteborg 65 år och äldre. Gruppen utgör 16 procent av kommunens folkbokförda invånare och förväntas fram till 2050 öka med 44 procent, till 142 400 personer. De som är 85 år och äldre förväntas mer än fördubblas i antal, med en ökning på 119 procent. Det motsvarar 14 300 fler personer jämfört med idag.

### Vem definieras som senior?

Det finns ingen fast definition för när en person räknas som senior eller äldre. Ålder kan förstås på många sätt: kronologiskt, biologiskt, kognitivt och socialt. Åldrandet påverkas också av faktorer som kön, socioekonomi, etnicitet och funktionsnedsättning.

Många myndigheter använder fortfarande 65 år som åldersgräns när de redovisar statistik om äldre. Även äldreombudsmannens uppdrag utgår från denna ålder. Det baseras på den tidigare pensionsåldern som nu ersatts av en riktålder, en rekommendation för när det kan vara lämpligt att ta ut pension. Riktåldern är rörlig och kommer för många att ligga mellan 67 och 70 år.

Statistiska centralbyrån (SCB) använder olika åldersgränser beroende på sammanhang. I SCB:s senaste kartläggning om äldre 2022 var åldersgränsen 60 år. Forskning visar att personer med svåra livsvillkor ofta får sämre hälsa tidigare i livet. Det kan handla om låg inkomst över längre tid, fysiskt krävande arbeten, långvarig sjukdom, långvarig funktionsnedsättning eller erfarenhet av diskriminering. För en del seniorer i dessa grupper kan behov av stöd från staden uppstå före 65 års ålder.

### **Socioekonomisk status påverkar hälsan och vardagen**

Seniorer är en mycket heterogen grupp, precis som befolkningen i stort. Resurser och behov skiljer sig åt och påverkas av exempelvis ålder, kön och könsidentitet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, etnicitet och socioekonomisk status. För seniorer påverkas den socioekonomiska statusen av pensionsnivå, ekonomiska tillgångar, utbildningsnivå, yrkesliv, antal år i Sverige, sociala nätverk och boendesituation.

På gruppnivå mår seniorer bättre än tidigare generationers äldre. En majoritet skattar sin hälsa som god. Samtidigt förstärks ojämlika livsvillkor med åren och socioekonomisk utsatthet kan uppstå hela livet. Enligt Göteborgs Stads hälsoblad 2024 lever exempelvis 12 procent av seniorerna med låg ekonomisk standard, med en spridning från 2 procent i Älvsborg till 39 procent i Södra Angered. På gruppnivå har kvinnor över 85 år lägst ekonomisk standard. Under 2025 signalerar Kronofogden att skulderna för seniorer i Sverige ökar och fler ansöker om skuldsanering. En utveckling som också märks hos stadens budget- och skuldrådgivare där antalet seniorer som söker stöd har ökat 2025.

### **Lever längre med sjukdomar och funktionsnedsättningar**

Fler seniorer lever längre, men enligt Folkhälsomyndigheten årsrapport 2025 ökar inte antalet friska år i samma utsträckning. Fler äldre rapporterar god hälsa högre upp i åldrarna, samtidigt som fler också lever med funktionsnedsättningar, sjukdomar och komplexa livslånga sjukdomstillstånd som demens. Uppskattningsvis har cirka 30 procent någon typ av funktionsnedsättning, som försämrad och begränsad rörlighet, beroende på hur mätningar och definitioner görs. En andel som ökar med åldern.

En stor majoritet av seniorerna, cirka 80-90 procent, uppger att de har en god psykisk hälsa i Folkhälsomyndighetens kartläggning av äldres psykiska hälsa 2025. Psykisk ohälsa är dock vanligare bland äldre än i befolkningen i övrigt. Den är också ojämnt fördelad mellan olika grupper. Seniorer som är utrikesfödda, har ekonomiska svårigheter eller lever med långvarig sjukdom uppger oftare svåra psykiska besvär. Fler kvinnor än män har svåra problem med ångslan, oro och ångest.

Sammantaget ökar behovet av stöd från samhället, anhöriga och andra närstående för många inom grupperna ovan. Men variationen är stor och många seniorer lever aktiva liv trots funktionsnedsättningar och livslång sjukdom.

#### **Var fjärde senior är född i ett annat land**

I Göteborg är var fjärde senior utrikesfödd vilket motsvarar 24 000 personer. Det vanligaste födelselandet bland äldre göteborgare är Finland. Därefter följer länder som Iran, Irak, Norge, Tyskland, Polen, Serbien, Kroatien och Bosnien. Majoriteten migrerade till Sverige för över 20 år sedan. Anledningarna till migrationen är många och påverkar individens hälsa och förutsättningar på olika sätt. Exempelvis påverkas pensionen för den som migrerat senare i livet och inte hunnit arbeta så länge i Sverige.

#### **Fler "jobbonärer" och ideellt engagemang**

Enligt Pensionsmyndigheten 2025 fortsätter fler seniorer att arbeta heltid eller deltid som "jobbonärer", det vill säga kombinerar arbete och pension. Anledningarna skiftar. Många vill fortsätta förvärvsarbete högre upp i åldrarna. Andra har inte råd att gå i pension. Äldreombudsmannen får regelbundet frågor från seniorer som söker arbete för att ha råd med boende, mat och läkemedel.

Andra arbetar ideellt i frivilligorganisationer eller engagerar sig för att påverka samhällsutvecklingen och närområdet där man bor. Göteborgs Stad har organiserad volontärverksamhet för seniorer. Det finns också så kallade framtidsutvecklare, seniorer som med idéer, kunskap och perspektiv medverkar i stadens planerings- och utvecklingsarbete.

#### **Familjen och boendet allt viktigare**

De flesta seniorer i Göteborg bor i eget hushåll, där 44 procent är ensamboende och ungefär 50 procent bor i tvåpersonshushåll. Endast 20 procent har någon typ av insats från äldreomsorgen, varav 15 procent är omsorgstagare i hemtjänsten och 5 procent är hyresgäster på ett vård- och omsorgsboende.

De flesta bor hemma länge, ofta hela livet. När fler vill och behöver bo kvar hemma blir boendet och närmiljön allt viktigare. Det gäller också närheten till service inklusive hälso- och sjukvård och omsorg i och i närhet av hemmet. Dessa frågor är också högst prioriterade av seniorer i Göteborg enligt äldre samt vård- och omsorgsförvaltningens rapport *Seniorers behov, erfarenheter och förslag för ett åldersvänligt Göteborg 2024*.

Ny forskning från Karolinska Institutet 2025 visar att insatser från den offentliga omsorgen har minskat med 30 procent sedan 1990-talet. Äldre som behöver hjälp i vardagen har blivit mer beroende av stöd från familj och andra närstående. Att köpa privata vardagstjänster har också blivit vanligare. Det gör att seniorer med inga eller sköra sociala nätverk behöver uppmärksammas särskilt då behov av stöd, ofrivillig ensamhet samt oupptäckt ohälsa och sjukdom ökar.

## 4 Mottagna frågor och synpunkter

I kapitlet presenteras vanliga frågor och synpunkter som äldreombudsmannen får från seniorer, anhöriga och andra närstående. Det vanligaste temat är digitaliseringen och dess konsekvenser. Därför finns en fördjupning i kapitel sju om att leva och åldras i ett digitaliserat Göteborg. Andra vanliga teman handlar om: information och service, ekonomisk utsatthet och oro för bedrägerier, samt äldreomsorgen. Dessa teman redovisas nedan.

Exempel på vanliga frågor till äldreombudsmannen är:

- Var kan jag lära mig det digitala?
- Kan jag få hjälp att betala mina räkningar?
- Hur ska jag tänka kring mitt boende?
- Kan jag ansöka om flytthjälp?
- Hur ska jag göra när jag är orolig för en granne?
- Hur kan jag få reda på vad som finns för mig där jag bor?

Äldreombudsmannen guidar seniorer och lämnar frågor, synpunkter och förslag vidare till de förvaltningar och bolag som frågan berör.

### 4.1 Synpunkter om information och service

När information och service är lätt och smidigt att få tag på uppfattas det mycket positivt. Många seniorer upplever dock att information om service, tjänster och utbud i Göteborgs Stad är svår att hitta, svårtillgänglig och inte tillräckligt omfattande. Det gäller information i både digital och tryckt form. Seniorer beskriver frustration när de söker information och hänvisas till stadens webbplats som ofta upplevs svårnavigerad.

Stadens Kontaktcenter uppskattas av dem som känner till möjligheten att ringa och prata med en servicevägledare, men funktionen är inte allmänt känd. Flera som ringer Kontaktcenter tycker också att de ofta kopplas vidare till en telefonsvarare, vilket försvårar möjligheten att få svar på frågor.

Seniorer efterfrågar fler möjligheter till råd och stöd. Det behöver finnas olika sätt att ta kontakt, som att prata med någon via telefon eller besöka en fysisk plats. Ibland finns de funktioner som efterfrågas, till exempel på stadens medborgarkontor, men seniorer känner inte till att dem eller har svårt att ta sig dit. Även äldreombudsmannens funktion behöver göras mer känd.

Det finns också tydliga begränsningar i vilken service stadens medarbetare får hjälpa till med som att skriva ansökningar, utföra bankärenden och logga in på 1177.

Satsningar med tryckt information, som när Boplats 2024 skickade vykort till seniorer direkt hem i brevlådan, uppskattas av många. Antalet anmälningar på



Boplats ökade i samband med den satsningen med 600 procent. Seniorer beskriver att hemskickad information, till digital brevlåda eller i tryckt form, ger en känslan av att vara sedd och betydelsefull. Tryckt information upplevs av många som mer tillgänglig och begriplig.

Mer om betydelsen av tillgänglig information och service i fördjupningskapitlen 7 och 8.

## 4.2 Synpunkter om ekonomisk utsatthet

Den ekonomiska situationen i samhället märks i samtalen till äldreombudsmannen. Seniorer berättar om konsekvenser av ökade boendekostnader, höjda matpriser och höjt högkostnadsskydd för läkemedel. Återkommande frågor till äldreombudsmannen rör hur seniorer kan byta till en mindre och billigare bostad och om seniorer kan arbeta extra utan att förlora garantipensionen.

Andra återkommande frågor rör svårigheter att klara digitala ekonomiska tjänster, vardagen med svenska som andraspråk samt vilka stödinsatser som finns från kommunen för den som inte har ett tillräckligt socialt nätverk. Äldreombudsmannen vill uppmärksamma att seniorer inte vet vilka ersättningar de har rätt till och hur de söks. Det gäller bostadstillägg, äldreförsörjningsstöd, tandvårdsbidrag, kommunala tilläggsstöd samt särskilda fonder.

Äldreombudsmannen observerar att många seniorer känner oro för olika former av bedrägerier och har också förhöjd risk att utsättas. Oron nämns av alla målgrupper och särskilt från seniorer som lever med fysiska, psykiska eller kognitiva funktionsnedsättningar.

## 4.3 Synpunkter om äldreomsorgen

Ungefär en tredjedel av mottagna synpunkter till äldreombudsmannen rör på olika sätt hemtjänsten, särskilda boenden samt kommunal och regional hälso- och sjukvård. Exempel på återkommande synpunkter är:

- Reaktioner på den nya betalningsmodell som infördes för insatser inom hemtjänsten i januari 2025, där enskilda seniorer med få insatstimmar fick en högre avgift.
- Reaktioner på specifika händelser, insatser och kvalitet. Exempelvis kring tider och tidsanvändning, bemötande, samt problem med många olika medarbetare hemma hos en omsorgstagare inom hemtjänsten.
- Frågor om hur gå vidare när det finns motsättningar mellan omsorgstagare/hyresgäst/anhöriga och ansvariga för verksamheten.

Att det finns en obunden och neutral funktion som äldreombudsmannen uppskattas av dem som lämnar synpunkter. Samtidigt är det äldre samt vård- och omsorgsförvaltningens ansvar att omhänderta ärenden som rör myndighetsutövning, hemtjänst och särskilda boenden för äldre. Att hänvisa till en digital synpunktshanteringen upplevs som otydligt, osäkert och otillräckligt.

Äldreombudsmannen ser fortsatt behov av att äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen utvecklar sin synpunktshantering och att nämnden fortsätter att följa det arbete som har gjorts om att våga framföra brister, se *Återrapport på uppdrag om förvaltningens arbete med omhändertagandet av synpunkter och klagomål* (2024-05-28 § 66).

## 5 Genomförda insatser

Här beskrivs insatser och samverkan som äldreombudsmannen har genomfört under rapportperioden, för att på olika sätt bidra till utvecklingen av en mer jämlik och åldersvänlig stad.

### 5.1 Nya foton i stadens bildbank

På uppdrag av äldreombudsmannen har förvaltningen för intraservice kompletterat Göteborgs Stads mediabank med 300 nya foton på seniorer. Stadens foton används för att berätta vad kommunen gör och varför. Både forskare och medarbetare har påtalat behov av mer representativa bilder av seniorer i stadens information och kommunikation. Satsningen är en insats mot ålderism och för ökad delaktighet eftersom bilder antingen kan förstärka stereotypa föreställningar om äldre, eller utmana och bidra till inkludering.

Nu finns foton av seniorer som på olika sätt tar del av stadens miljöer, service och utbud. Seniorer som tränar, odlar, umgås, vilar, cyklar och reser kollektivt. Bilderna har möjliggjorts i samarbete med vanliga göteborgare som är modeller samt förvaltningen för funktionsstöd, Fontänhuset Göteborg och stadens mötesplatser för seniorer i Angered och Tynnered.

### 5.2 Sprider kunskap och förmedlar röster

Äldreombudsmannen förmedlar på olika sätt kunskap om seniorer och seniorers erfarenheter och livsvillkor. Det kan vara när seniorer är en identifierad målgrupp, som i stadens valstärkande arbete inför valen 2026, genom föreläsningar i stadens förvaltningar och bolag, och genom att medverka med kunskap i framtagandet av nya planer, program och utvärderingar som rör seniorer. Två exempel är utvärderingen av handlingsplan för Åldersvänliga Göteborg 2021-2025 och framtagandet av Göteborgs Stads riktlinje för arbetet med mänskliga rättighet och likvärdig service.

Äldreombudsmannen förmedlar också seniorers röster. Ett exempel är när Västtrafik hösten 2024 beslutade att ta bort de tryckta tidtabellerna på hållplatserna i Göteborg. Beslutet väckte starka reaktioner. Seniorer hörde av sig till äldreombudsmannen som förmedlade synpunkterna till Västtrafik och efterfrågade en konsekvensanalys. Fler hörde av sig till Västtrafik och beslutet drogs tillbaka. Tidtabellerna blev kvar.

## 5.3 Samverkar för en åldersvänlig stad

Här beskrivs fem exempel på hur förvaltningar och bolag samverkar för ett åldersvänligt Göteborg, där äldreombudsmannen också varit delaktig.

### **Seniorer användartestar goteborg.se**

Utifrån synpunkter från seniorer och medarbetare såg äldreombudsmannen behov av mer tillgänglig information om Göteborgs Stads service och utbud. Webbplatsen goteborg.se är stadens prioriterade kommunikationskanal till invånarna. För att bättre förstå hur webbplatsen fungerar för målgruppen genomför seniorer användningstester av goteborg.se och stadens digitala kalendarium under november 2025. Testerna genomförs i samverkan med förvaltningen för demokrati och medborgarservice och äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen.

### **Äldres boende och närmiljö**

Boende är en prioriterad fråga för många seniorer. Under rapportperioden har flera av stadens aktörer samarbetat för att stärka fokus på seniorer och seniorperspektiv inom berörda förvaltningar och bolag. Till exempel uppmärksammas äldre som målgrupp i det nya bostadsförsörjningsprogrammet och Hyresgästföreningen och Förvaltnings AB Framtiden genomför en enkät till seniora hyresgäster om deras boende. Åldersvänliga Göteborg, Boplats Göteborg och de kommunala bostadsbolagen har också samverkat kring trygghetsboenden.

### **Faktablad om seniorer**

Äldreombudsmannen ser behov av att i högre utsträckning synliggöra seniorer och seniorers perspektiv, samt inkludera seniorer i målgruppsanalyser och konsekvensanalyser hos förvaltningar och bolag. Seniorers olika erfarenheter och resurser behöver tas tillvara i samhällsutvecklingen. För att stödja det arbetet har stadsledningskontoret initierat ett nytt faktablad som visar statistik över seniorers livsvillkor i Göteborg. Arbetet är i uppstart och sker i samverkan med socialförvaltningarnas utvecklingsledare folkhälsa och äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen.

### **Plattformen Årsrika Göteborg**

År 2022 tog Göteborgs Stads pensionärsråd, Åldersvänliga Göteborg och AgeCap vid Göteborgs Universitet initiativ till en samverkansplattform som heter Årsrika Göteborg. Plattformen samlar representanter från stadens förvaltningar och bolag, civilsamhället och akademien. Syftet är att möjliggöra utbyte av kunskap, idéer och kontakter samt stärka samverkan i frågor som rör stadens uppdrag. Ett exempel är Veteran-VM i friidrott 2024 då plattformen användes för samverkan mellan bland andra idrotts- och föreningsförvaltningen, Göteborgs friidrottsförbund, Fritidsbanken, socialförvaltningen centrum, Göteborg & CO, Alzheimerfonden och framtidsutvecklare från Åldersvänliga Göteborg.

### **Läsfrämjande satsning för seniorer**

Med satsningen *Läs hjärta äldre* vill kulturförvaltningen och Göteborgs bibliotek främja läsning och hälsa genom att göra det lättare för seniorer att hitta

till olika typer av läsning. Projektet startade 2025 och har extra fokus på de allra äldsta och seniorer med olika funktionsnedsättningar som exempelvis synnedsättning. Förhoppningen är att fler hittar till bokcirklar, Daisy-cirklar, gratis hemleverans av låneböcker, surfplattkurser och digital handledning. Några av målen med satsningen är minskad ofrivillig ensamhet, ökad digital delaktighet och mer samverkan mellan olika funktioner som möter seniorer.

## 6 Seniorers rättigheter

Seniorer har samma mänskliga rättigheter som alla andra. Rättigheterna blir inte färre med åren och det finns ingen åldersgräns då mänskliga rättigheter upphör. Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är alla människor födda fria och lika i värde och rättigheter. Varje människa, oavsett ålder, har rätt till värdighet, trygghet, självbestämmande och delaktighet i samhället. De mänskliga rättigheterna gäller för alla oavsett land, kultur och sammanhang. Att mänskliga rättigheter gäller hela livet har betonats i äldreombudsmannens tidigare rapporter.

### **Ålderism riskerar att motverka seniorers rättigheter**

Ålderism är stereotypa föreställningar, fördomar och diskriminering utifrån ålder och åldrande. Institutet för mänskliga rättigheter skriver i sin årsrapport 2025 att ålderism riskerar att normalisera brister och att äldre osynliggörs. Sveriges kommuner är skyldiga att säkerställa att äldre personer får sina rättigheter tillgodosedda. Det kan handla om bostäder, delaktighet, information eller hälsa. Världshälsoorganisationen WHO har konstaterat att ålderism leder till försämrad hälsa och möjligheten att delta i samhället.

### **FN tar fram förslag på ny konvention för äldre**

FN har påtalat att äldre ofta osynliggörs i lagar, rapporter och beslut och att äldres behov och erfarenheter inte tas på allvar. Flera organisationer har påtalat brister för äldre när det gäller exempelvis rätten till självständighet och självbestämmande, rätt till vård och rätt till frihet från försummelse. Även arbetet för att motverka diskriminering av äldre anses otillräckligt. I april 2025 beslutade därför FN:s människorättsråd att ta fram ett förslag på en konvention för äldre personers mänskliga rättigheter, liknande den som finns för barnrätt och funktionsrätt.

Nedan presenteras lagar som seniorer omfattas av och som bedöms särskilt relevanta för årets rapport med fokus på de två fördjupningsteman: Att leva och åldras i ett digitaliserat Göteborg och minoriteters livsvillkor ur ett seniorperspektiv, med särskilt fokus på nationella minoriteters rättigheter.

### **Likvärdig service i alla åldrar**

Vilken service och stöd seniorer ska erbjudas regleras bland annat i kommunallagen (2017:725). Göteborgs Stad är skyldig att erbjuda likvärdig service till alla kommunens invånare oavsett ålder, funktionsnedsättning eller andra individuella förutsättningar. Enligt den så kallade likställighetsprincipen får en kommun inte behandla någon osakligt annorlunda än andra, om inte

särskilda skäl föreligger. Kommunen ansvarar exempelvis för att ha tillgänglig och anpassad information och service för alla, även om det kräver att erbjuda information på olika sätt. Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service (2018:1937) ställer krav på att offentliga webbplatser och appar ska vara tillgängliga.

Mer om likvärdig service i kapitel 7 om hur digitaliseringen påverkar seniorer i Göteborg.

### **Lagar skyddar och främjar nationella minoriteters rättigheter**

År 2025 är det 25 år sedan Sveriges riksdag erkände judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar som nationella minoriteter. Samma år erkändes jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli som nationella minoritetsspråk. Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, ofta kallad minoritetslagen, skyddar och främjar nationella minoriteters rätt till information, språk, kultur, inflytande och delaktighet. Dialog och samråd med de nationella minoriteterna är en grundläggande del av det ansvar Göteborgs Stad har enligt lag. Alla kommuner och regioner är sedan 2019 skyldiga att arbeta för nationella minoriteters rättigheter. Det är dessutom en mänsklig rättighet att fritt uttrycka sin kultur, sitt språk och sin identitet.

Enligt minoritetslagen ska seniorer:

- få information om sina rättigheter och om samhällets insatser med hänsyn till äldre personers behov,
- ha möjlighet till inflytande och delaktighet i frågor som berör dem,
- kunna använda sina språk i kontakt med myndigheter och äldreomsorg,
- få stöd att bevara och utveckla sina språk, kulturer och identiteter.

Göteborgs Stad är också ett finskt förvaltningsområde vilket betyder att den finstalande minoriteten har förstärkta rättigheter i lagstiftningen, till sitt språk och till sin kultur.

Seniorer som tillhör nationella minoriteter har rätt till information på sitt språk och till en äldreomsorg som tar hänsyn till kulturella identitet. Sedan juli 2025 omfattar den nya socialtjänstlagen (2025:400) också ansvaret att erbjuda omsorg på finska, samiska, meänkieli, jiddisch och romani chib. Det innebär att socialnämnden ska informera om service och tjänster samt ge omsorg, rådgivning och stöd på minoritetsspråken, förutsatt att det finns personal med rätt språkkunskaper. Äldre samt vård- och omsorgsnämnden ska aktivt arbeta för att äldreomsorgen har tillgång till personal som kan minoritetsspråken och som har förståelse för traditioner och värderingar som är viktiga för de nationella minoriteterna.

Mer om nationella minoriteters rättigheter ur ett seniorperspektiv i kapitel 8.

# 7 Att leva och åldras i ett digitaliserat Göteborg

De vanligaste berättelserna till äldreombudsmannen handlar om hur digitaliseringen påverkar seniorernas vardag i Göteborg. För många underlättas vardagen. För andra skapar den digitala utvecklingen hinder och utanförskap. Seniorer berättar om nya typer av utmaningar som att försöka boka tvättid via hyresvärdens digitala app, hitta information på kommunens webbplats eller försöka parkera bilen. Seniorer efterlyser grundläggande basutbildningar för att lära sig det digitala, konsekvensanalyser när service digitaliseras och att stadens digitala tjänster borde bli mer användarvänliga.

På grund av mängden synpunkter om digitaliseringens konsekvenser görs här en fördjupning av temat. Kapitlet börjar med en nulägesbeskrivning utifrån forskning och myndighetsrapporter samt exempel på lokal styrning. Därefter beskrivs seniorers erfarenheter. Avslutningsvis identifieras behov av två insatser.

## 7.1 Nulägesbild

I Sveriges nya digitaliseringsstrategi 2025-2030 är ett av målen att alla invånare ska vara digitalt inkluderade. Med digital inkludering menas i strategin att alla ska ha möjlighet att utveckla de kunskaper som krävs för att använda digitala tjänster. Strategin poängterar att digital kompetens är grundläggande för att kunna delta i samhället. De som har svårt med digitala tjänster ska erbjudas alternativ och stöd. Kommuners tjänster ska vara användarvänliga, tillgängliga och trygga. Införandet av välfärdsteknik i äldreomsorgen ska göras för att ge mer tid för mänsklig omsorg.

Enligt Göteborgs Stads policy för digitalisering och IT från 2020 ska nämnder och styrelser i sin verksamhetsutveckling tänka digitalt först. Digitala tjänster ska vara ett förstahandsval. Enligt samma policy ska digitala tjänster vara tillgängliga och inkluderande samt enkla att använda.

### **Risk att seniorer lämnas utanför**

Det är inte åldern i sig som påverkar om en senior är digital. I stället handlar det om tillgång till teknik, kompetens och stöd från andra. Utifrån dessa faktorer har några grupper ökad risk att exkluderas från det digitala samhället. Det är seniorer över 75 år, seniorer med låg socioekonomi som saknar utrustning eller utbildning, seniorer i ofrivillig ensamhet, och seniorer som lever med olika fysiska, psykiska eller kognitiva funktionsnedsättningar. Även seniorer som har språk-, läs- eller skrivsvårigheter har ökad risk för digitalt utanförskap. Osäkerhet och oro för bedrägeri är andra faktorer som beskrivs i forskningen.

Enligt rapporten *Svenskarna och internet 2025* ökar andelen seniorer som dagligen använder internet. Samtidigt är det 19 procent av de äldre seniorerna

födda på 1920-, 1930- och 1940-talet som aldrig använder internet. Ytterligare 16 procent använder internet sällan.

I rapporten poängteras att statistiken baseras på svar från svensktalande som kan och vill delta i en undersökning via telefon eller webb, vilket troligtvis påverkar resultatet. Olika typer av funktionsnedsättningar anges som den främsta anledningen till att inte använda internet.

### **Digitaliseringen riskerar att förstärka ojämlika livsvillkor**

Forskaren Jens Offerman visar i sin avhandling från 2025 att äldre är mer benägna att använda teknik om den upplevs som nyttig, relevant och begriplig. För att fler ska kunna och vilja använda digitala tjänster behöver de vara enkla att förstå och använda. Det behöver också finnas mellanmänsklig hjälp vid behov. Offerman konstaterar att attityder till digital teknik varierar mer inom generationer än mellan generationer. I avhandlingens studier har utbildningsnivå och positiva attityder till teknik större betydelse än ålder.

Offerman skriver att den snabba tekniska utvecklingen riskerar att förstärka social ojämlikhet, särskilt för personer som saknar digital kompetens eller tillgång till utrustning och internet. Digitaliseringen är inte bara en teknisk eller ekonomisk fråga, utan också en social fråga som påverkar människors delaktighet och självständighet.

### **Offentliga aktörer behöver göra mer för digital inkludering**

Post- och telestyrelsen skriver 2024 att digital exkludering riskerar att skapa ett ojämlikt samhälle där vissa grupper inte ges möjlighet att använda viktiga samhällsfunktioner och tjänster. Post- och telestyrelsen ser ett påtagligt behov av att samhället växlar upp sitt ansvarstagande för digital inkludering och tydligare främjar ett digitalt samhälle där alla kan och får vara med.

Stadsledningskontoret konstaterar i utvärderingen av handlingsplan för Åldersvänliga Göteborg (KF 2025-10-16 § 453) att det behövs en högre medvetenhet i stadens samtliga förvaltningar och bolag om riskerna med digitalt utanförskap och därmed brist på tillgång till samhällsstöd och service.

### **Design för digital delaktighet**

Digitala tjänster behöver utformas så att de är tillgängliga för de grupper som har störst risk för digital exkludering, vilket kan innebära behov av mer personlig service. Seniorer som deltagit i utvärderingen av Åldersvänliga Göteborg poängterar att det inte bara handlar om att öka seniorers kompetens, utan att staden också behöver ha kunskap om och förståelse för hur stadens digitala tjänster behöver utformas för att vara tillgängliga. Seniorerna konstaterar att det är en demokrati- och delaktighetsfråga.

Enligt kommunallagen ska alla invånare få likvärdig information, bemötande och service. Det innebär att information och service behöver erbjudas systematiskt, i olika former, med regelbundenhet och på flera platser i staden. I rapporten *Seniorers behov, erfarenheter och förslag för ett åldersvänligt Göteborg* betonas vikten av tryckt och tydlig information hem i brevlådan. En göteborgare skriver i rapporten:

*”Relevant tydlig information ska komma till mig direkt per post, jag ska inte behöva söka detta själv på nätet. Jag kanske inte alls har någon digital kunskap = Jag lämnas utanför/exkluderas/diskrimineras.”*

### **7.1.1 Digitalisering, delaktighet och tillit**

Seniorer beskriver för äldreombudsmannen att digitaliseringen påverkar deras möjligheter att delta i samhället. Många känner sig exkluderade när vardagliga tjänster förändras och kräver digitala lösningar.

*”Det enda jag vill är att se mitt barnbarn spela fotboll i Länsmansgården. Jag behöver ta bilen. Förväntas ha BankID, smartphone och app för att kunna parkera. Vill inte använda BankID på grund av bedrägerier. De tvingar folk att ha mobil och BankID. Vågar inte ta bilen för man vet inte om det går att parkera. De säger jag kan parkera längre bort och gå. Men jag kan inte det.”*

Seniornas erfarenheter visar tydligt den stora variationen, från dem som dagligen använder teknik och digitala tjänster på avancerad nivå, till sällananvändare och dem som står helt utanför. De olika orsakerna som beskrivs i forskningen märks i samtalen till äldreombudsmannen. Exempelvis påverkar tillgång till teknik, tidigare yrkeserfarenheter, tillgång till sociala nätverk, olika funktionsnedsättningar, motivation och graden av digital trygghet och tillit.

*”Jag har problem med det digitala. Är inte teknikfientlig men teknikrädd. Har varit pensionär i 25 år så jag har inte lärt mig det digitala i arbetet. Har försökt gå till olika ställen. Har Swish och BankID. Undrar om det finns någon som kan hjälpa mig hemma?”*

### **7.1.2 Digitala hinder och behov av stöd**

Seniorer beskriver för äldreombudsmannen att de som kan tar hjälp av anhöriga och närstående via muntlig guidning, skriftliga fullmakter eller som ombud. Majoriteten av seniorerna får informellt stöd som kan vara olagligt, när anhöriga och närstående använder koder till exempelvis BankID på egen hand. Återkommande lyfter seniorer risker för bedrägeri och risk för ekonomiskt våld i nära relationer. Även för den som varit digital men får ändrade förutsättningar.

*”Jag har alltid klarat mig själv och varit digital, men nu försämras min syn. Om en enda kundtjänst eller myndighetsperson till frågar mig om jag har barnbarn... varför förutsätter alla att jag har barn och barnbarn? Och varför tror de att jag vill visa dem mina bankkonton och koder? Det handlar om självständighet!”*

#### **Efterfrågar utbildning och stöd**

Många seniorer beskriver att de sällan har någon att fråga i vardagen. De uttrycker känslor av skam, oro och frustration. Att inte klara det som förväntas påverkar både tilliten till samhället och den egna självkänslan.



*"Jag har inga barn så jag har ingen att fråga. Är ännu mer utlämnad till utanförskapet. Och man skäms att erkänna att man inte behärskar det här. Det man får höra är: 'Gå till ett bibliotek eller gå till en pensionär på SeniorNet'. Men det är ju bara engångsträffar. Jag saknar grunden. Alltså... man börjar ju inte bygga ett hus två våningar upp."*

*"När jag kom till Sverige lärde jag mig svenska på SFI. Varför finns det inte något sånt för att lära sig det digitala? Typ ABC digital. Samhället kräver att jag ska kunna. Och jag vet att jag kan lära mig nya saker. Men det behöver vara en utbildning där man är trygg och de förstår att jag ibland har det svårt. Och det krävs upprepning."*

Medarbetare från olika förvaltningar och bolag beskriver att seniorer inte ses som en prioriterad målgrupp inom deras verksamheter, trots att Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa samt handlingsplan för Åldersvänliga Göteborg pekar på att äldre som grupp kan ha särskilda behov. För vissa medarbetare ingår att ge digitalt stöd i uppdraget, men även de medarbetarna når snabbt gränsen för vad de får göra inom sina yrkesroller.

### **Digitaliseringen kräver uppdaterad teknik**

Det är en utmaning för många seniorer att ha råd med tillräckligt ny och uppdaterad teknik. Seniorer ärver ofta mobiler, surfplattor och datorer som inte längre uppfyller de krav som ställs för funktioner som BankID och Freja+. I mars 2026 kommer dessutom BankID att uppdateras och inte längre fungera i äldre digitala enheter. Samtidigt släcks 2G- och 3G-näten vilket gör äldre mobiler obrukbara. Något som förväntas påverka många seniorer.

### **Sårbarhet vid kris eller krig**

Äldreombudsmannen uppmärksammar också att en äldre befolkning kan innebära högre sårbarhet vid olika typer av kriser, både för individen och samhället. Det kan handla om att fler har behov av vård, omsorg och mediciner, eller att alla inte nås av krisinformation när den endast ges digitalt. Medvetenhet om seniorers olika förutsättningar behöver ingå i all samhällsplanering och krisberedskap. Seniorer själva påtalar ofta sårbarheten med ett digitaliserat samhälle i händelse av kris eller krig, något många har upplevt och sett konsekvenserna av. Seniorers kunskaper och erfarenheter kan vara en resurs i den civila beredskapen.

### **Digitala utmaningar som seniorer återberättat för äldreombudsmannen:**

- Använda BankID eller Freja+
- Ansöka om pension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd hos Pensionsmyndigheten
- Betala parkering med olika parkeringsappar
- Betala fakturor digitalt i olika appar
- Hitta information och aktiviteter på goteborg.se
- Kommunera med den kommunala hyresvärden via app
- Kontakta vården, hitta information och boka vårdbesök i 1177
- Ställa sig i bostadskö och ansöka om lägenhet via Boplats eller HomeQ
- Söka tandvårdsbidrag hos Försäkringskassan

### 7.1.3 Högre förväntningar och digitaliseringens möjligheter

Även bland teknikvana seniorer är det många som möter hinder när tjänster inte är användarvänliga. Flera seniorer konstaterar också att det är på tiden att seniorkortet i kollektivtrafiken kommer i en digital version för smartphones.

*”Jag är inte ovan vid datorer. Har bara kort tålamod med dåliga gränssnitt.”*

*”Kan man inte använda AI för att förbättra goteborg.se? Att man kan säga vad man behöver hjälp med. Det är svårt att söka rätt och det är många som har dålig syn och problem med händerna.”*

*”Varför kan jag inte få seniorkortet i telefonen? Det är ålderism att man ska tvingas hålla reda på ett busskort bara för att man är över 65.”*

#### **Tekniken öppnar dörrar**

Äldreombudsmannen får också positiva berättelser om hur den digitala tekniken ger mening och stärker känslan av social delaktighet. Återkommande beskrivs hur appar gör det möjligt att ha kontakt med vänner och familj i olika delar av staden, landet och världen. För många öppnar tekniken dörrar till kultur, underhållning och ett samhälle man inte alltid kan ta del av fysiskt längre.

En observation är att även civilsamhällets organisationer och trossamfund gör viktiga insatser för att överbrygga digitala hinder. En röstbärare för den judiska församlingen berättar exempelvis:

*”Jag har nyss lärt en man som är över 90 år Facebook. Han tycker det är så roligt – nu håller han koll på barnbarnen. Tekniken öppnar så mycket. Jag träffar många som är riktigt gamla. Har hjälpt dem med Netflix och SVTPlay. En man som är 100 år upptäckt nyss serien Outlander. Fantastiskt!”*

### 7.1.4 Det här erbjuds seniorer idag

I Göteborg Stad varierar det digitala stödet till seniorer. Här sammanfattas vad som finns idag och hur många seniorer som nås av insatserna.

#### **Stöd i hemmet, pappersguider och digital handledning**

Sedan september 2025 finns möjligheten att få digitalt stöd i hemmet via kommunens fixartjänster (KF 2025-03-27 § 154). Göteborgs Stad erbjuder också digitala guider i pappersformat som steg för steg beskriver hur vanliga appar och digitala tjänster fungerar. Guiderna finns tillgängliga på bibliotek, mötesplatser och medborgarkontor.

På några av stadens bibliotek erbjuds digital handledning för enklare tekniska frågor kring smartphones, surfplattor och datorer samt introduktioner till att låna och lyssna på nätet.

På mötesplatser för seniorer finns ibland digitalt stöd för att ladda ner appar, hantera mail eller söka information på nätet. Både bibliotek och mötesplatser betonar ofta i sin kommunikation att det handlar om kortare stödinsatser. De ger inte teknisk support, stöd vid bankärenden och fyller inte heller i ansökningar och blanketter digitalt. Det erbjuder däremot stadens sju medborgarkontor. De erbjuder även enklare teknisk hjälp.

För att veta var digitalt stöd finns behöver seniorer hitta informationen, antingen på webben eller i en broschyr. För den senior som vill gå en kurs för att få baskunskap hänvisar staden till privata aktörer som tar betalt.

Det har gjorts satsningar för att sprida information om vad som finns i staden. Exempelvis testades teknikguider för seniorer 2021. Två år senare gjordes en informationskampanj om digitalt stöd på alla stadsinformationstavlor och vykort hem i brevlådan. Ett annat exempel är seniorer som på en mötesplats i staden fick lära sig att använda surfplattor för att filma sin vardag och ge förbättringsförslag till Göteborgs Stad genom så kallad life filming. Seniorer visade på behov av bänkar, offentliga toaletter och behov av skugga under värmebölja. Dessa tre exempel har skett i samverkan mellan förvaltningar och har uppskattats av seniorer, men är engångsinsatser eller tidsbegränsade projekt.

### **Platser och funktioner där seniorer kan få information och stöd**

I Göteborgs Stad hänvisas alla invånare i första hand till stadens webbplats för information. Seniorer kan också ringa till stadens Kontaktcenter. För att få hjälp och service av en fysisk person rekommenderas seniorer att besöka medborgarkontor, mötesplatser för seniorer eller bibliotek.

Dock når dessa verksamheter förhållandevis få seniorer. På medborgarkontor är ungefär 5 procent av besökarna över 65 år, vilket är färre än det uppskattade behovet av hjälp. Medborgarkontoren arbetar för att nå fler seniorer, bland annat genom riktade aktiviteter som workshops i 1177. Medborgarkontoren ger teknisk hjälp med att bland annat använda BankID, öppna e-post, skriva ut dokument och hitta rätt kollektivtrafik.

På mötesplatser för seniorer finns ingen samordnad besöksstatistik för samtliga mötesplatser. Vid en uppskattning av unika besökare i hälsofrämjande verksamheter under en vecka 2024 gjordes det cirka 3 300 besök. Det motsvarar drygt 3 procent av Göteborgs seniorer.

## **7.2 Två insatser för digital inkludering och likvärdig service**

Utifrån fördjupningstemat om att leva och åldras i ett digitaliserat Göteborg ser äldreombudsmannen behov av två insatser som kan bidra till stadens uppsatta mål. Insatserna bedöms ha väsentlig påverkan på seniorers delaktighet, hälsa, trygghet och livskvalitet. De två insatserna är:

- Skicka samlad tryckt information hem i brevlådan, för att göra stadens service, tjänster och utbud mer tillgängliga för alla seniorer.
- Genomför en kraftsamling för digital inkludering, där seniorer får mer kunskap, teknisk handledning och digitalt stöd.

### **Tryckt information hem**

Fler seniorer, anhöriga och andra närstående behöver erbjudas tillgänglig information om den service, tjänster och utbud som kommunen erbjuder. Återkommande synpunkter till äldreombudsmannen, och slutsatser i forskning och rapporter, visar på behov av mer samlad tryckt information hem i brevlådan

till den som inte är digital, inte vet vad som finns eller var hen ska vända sig. Det är en förutsättning för likvärdig service och jämlika livsvillkor. När denna rapport skrivs har behovet lyfts för dialog med äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen och frågan utreds.

Tryckt, tillgänglig och målgruppsanpassad information bedöms bidra till riktningen i Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030. Den nya socialtjänstlagen (2025:400) betonar förebyggande arbete och tidigt stöd med låga trösklar för att bevara hälsa och självständighet samt stärkt delaktighet för alla seniorer. Det förutsätter att information erbjuds på flera sätt.

### **Kraftsamling för digital inkludering**

Äldreombudsmannen ser också behov av en kraftsamling för digital inkludering. Det behövs ett mer systematiskt och långsiktigt arbete för att öka kunskapen om digital teknik och digitala tjänster samt fler tillfällen för personlig handledning och stöd. I dagsläget erbjuds sådant stöd endast på begränsade platser och systematiska utbildningsinsatser saknas. För att nå seniorer i hela staden behövs ett samordnat arbete som omfattar alla stadsområden. Kraftsamlingen kan med fördel rikta sig till göteborgare i alla åldrar, eftersom digitalt utanförskap är en fråga som rör alla åldrar.

Äldreombudsmannen uppmanar till att stadens verksamheter gör fler konsekvens- och målgruppsanalyser inför nya arbetssätt och införandet av digitala tjänster. Analyserna behöver inkludera seniorer och seniorers perspektiv, till exempel vid införandet av olika appar.

Även i framtiden kommer det att finnas behov av insatser för digital inkludering. Det gäller även när generationer med vana internetanvändare åldras och lever med olika funktionsnedsättningar. Digitalt utanförskap är inget övergående fenomen. För att stärka seniorers självständighet, delaktighet och rätten till likvärdig service krävs en kraftsamling för digital inkludering.

# 8 Minoriteters rättigheter ur ett seniorperspektiv

Detta kapitel handlar om olika minoritetsgruppers livsvillkor ur ett seniorperspektiv, med särskilt fokus på de fem nationella minoriteternas rättigheter. Även döva seniorer och seniorer med migrationserfarenhet uppmärksammas. Äldreombudsmannen har valt fördjupningstemat eftersom seniorer och seniorperspektiv ofta saknas i arbetet med olika minoritetsgrupper, även de nationella minoriteterna. Samtidigt behöver kunskap om olika minoritetsgruppers erfarenheter och behov inkluderas mer i stadens arbete för och med seniorer.

Seniorer från de fem nationella minoriteterna har olika historia, erfarenheter och behov. Efter en gemensam inledning ges därför en nulägesbild av varje minoritetsgrupp för sig. Äldreombudsmannen vill betona att nulägesbilderna inte ger en fullständig bild av livsvillkoren i Göteborg. För varje grupp lyfts de frågor och behov som seniorer, röstbärare och äldreombudsmannen uppfattar som mest angelägna. Det är viktigt att komma ihåg att det inom varje nationell minoritet finns en stor variation med olika språk, kulturer och levnadssätt. Inom samma minoritetsgrupp kan seniorer ha ursprung i olika länder och områden, samt tala olika språk.

Kapitlet baseras på nationella strategier och myndighetsrapporter, lokala planer och underlag samt berättelser till äldreombudsmannen. Kapitlet innehåller också exempel på hur staden arbetar för att stärka de nationella minoriteternas rättigheter. Avslutningsvis ges två förslag på insatser utifrån identifierade behov, vilka kan bidra till ökad delaktighet, trygghet och tillit i Göteborg.

## 8.1 Nulägesbild nationella minoriteter

Den nationella minoritetspolitiken fokuserar på tre huvudområden: att motverka diskriminering och utsatthet, främja inflytande och delaktighet samt stärka språk och kulturell identitet.

Regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott från 2024 konstaterar att de nationella minoriteterna på olika sätt, och under lång tid, har kränkts och diskriminerats av majoritetssamhället. Några grupper i samhället är fortfarande särskilt utsatta för rasism och hatbrott, däribland judar, romer och samer. I regeringens handlingsplan betonas samhällets gemensamma ansvar att se till att alla kan känna sig trygga i att vara öppna med sin identitet, oavsett sammanhang och i livets alla skeden.

Ett sätt att främja inflytande och delaktighet i Göteborg är kommunstyrelsens rättighetsbaserade råd. Det finns ett råd för den sverigefinska minoriteten och ett råd för den nationella minoriteten romer, samt samråd med representanter för de judiska och samiska minoriteterna.

I stadens rapport om minoriteters utsatthet 2023 konstateras att föreställningar och stereotyper om de olika minoritetsgrupperna i Sverige har en lång historia som fortfarande påverkar nationella minoriteters vardagsliv i Göteborg. Det påverkar seniorers livschanser, tilliten till olika samhällsfunktioner, och den egna hälsan i form av stress och oro.

Göteborgs Stads plan för arbetet med nationella minoritetsfrågor 2020-2025 lyfter vikten av kunskap och förståelse för de nationella minoriteternas kultur och historia. Bristande kunskap kan leda till sämre bemötande i stadens verksamheter. Om exempelvis seder och bruk inte respekteras kan det skapa otrygghet både i kontakten med stadens verksamheter och i det offentliga rummet. Fördomar och intolerans förekommer i möten med kommunen, vilket framkommer i seniorers berättelser till äldreombudsmannen. Samtidigt gäller det omvända. När staden på olika sätt gör insatser för att leva upp till de nationella minoriteternas rättigheter, byggs förtroende och tillit.

I utvärderingen av handlingsplan för Åldersvänliga Göteborg understryker seniorer hur viktigt det är att anställda i Göteborgs Stad har kunskap om minoritetsgruppers rättigheter och livsvillkor.

### 8.1.1 Äldre judars rätt till trygghet

Under 2025 uppmärksammas 250 år av judiskt liv i Sverige. Regeringen har också presenterat en ny strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism. Strategin lyfter tre områden:

- ökad kunskap, utbildning och forskning om judiskt liv,
- stöd till judisk kultur och det svensk-judiska kulturarvet,
- arbete för ökad trygghet och öppenhet genom att motverka antisemitism.

#### Situationen för äldre judar i Göteborg

När äldreombudsmannen möter äldre judar och röstbärare våren 2025 är samtalen starkt präglade av omvärldsläget. Återkommande lyfts hur äldre judars liv i Göteborg påverkas av det som sker i Gaza och Israel och hur det har försämrat seniorers trygghet de senaste två åren. Äldre judar beskriver att de döljer sin judiska identitet. Framför allt i den offentliga stadsmiljön, men också i sina hem.

*"Många äldre judar känner rädsla och otrygghet. Det har ökat. Oro i hemmet och när man tar sig ut. Vågar inte gå på event av oro för att något ska hända om de förstår att man är jude."*

*"Tycker du att jag ser judisk ut? Hade du tänkt det om du såg mig på stan?"*

#### Judiska äldres erfarenheter av hemtjänst

Äldreombudsmannen observerar en särskild utsatthet för judar som är omsorgstagare i hemtjänsten och hyresgäster på särskilda boenden. Röstbärare berättar om kommentarer och negativa reaktioner från medarbetare.

*Äldre som har hemtjänst vågar inte berätta att de är judar. De är oroliga för att bära sin davidsstjärna och tar undan judiska symboler i hemmet.*

*Undersköterskor har frågat: Varför har du den där (halsbandet), är du judinna?*

*En i hemtjänsten sa: Har du sagt att du är judinna? Många vet nog inte det.*

Kommunen ska motverka antisemitism och diskriminering. Alla har rätt att uttrycka sin identitet utan att bli ifrågasatt. Därför lyfte äldreombudsmannen erfarenheterna vidare till ansvariga för hemtjänsten i Göteborgs Stad. Under hösten 2025 genomförde judiska församlingen en kunskapshöjande föreläsning för 40 omsorgshandledare inom stadens hemtjänst. Handledarna stöttar och stärker omsorgspersonal genom pedagogisk handledning.

Föreläsningen handlade om äldre judars situation i Göteborg och erfarenheter som omsorgstagare i hemtjänsten, med utgångspunkt i erfarenheter av antisemitism och händelser i omvärlden. Föreläsningen var en del i hemtjänstens värdegrundsarbete och är ett exempel på hur synpunkter till äldreombudsmannen omhändertas, och hur förvaltningar och bolag kan öka kunskapen hos chefer och medarbetare.

### **8.1.2 En mötesplats för romska seniorer**

Sedan 2012 finns en långsiktig nationell strategi för romsk inkludering. Det övergripande målet är att den rom som fyller 20 år 2032, ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som inte är rom. Strategin fokuserar på sex områden: utbildning, arbete, bostad, kultur och språk, samt hälsa, social omsorg och trygghet. Äldreombudsmannen observerar att strategin i liten utsträckning uppmärksammar äldre romers livsvillkor. Om äldre nämns är det med koppling till äldreomsorg, där få äldre romer finns.

#### **Antiziganismens konsekvenser**

I strategin och uppföljande rapporter betonas antiziganismens konsekvenser för romsk inkludering. Enligt strategin, olika rapporter och i berättelser till äldreombudsmannen, upplever romer fortfarande diskriminering och fördomar som påverkar möjligheterna till likvärdiga livsvillkor. Antiziganism påverkar romers tillit till myndigheter som Göteborg Stad och gör att äldre romer undviker kontakt, trots behov av stöd och service.

I Göteborg finns Romano Center i Väst. Centret öppnade 2015 efter samråd mellan rådet för den romska minoritet, det dåvarande rådet för resande och Göteborgs Stad. Romano Center är ett kunskapscenter och medborgarkontor som arbetar för romers rättigheter, ökad delaktighet och inkludering. Bland annat ges information på de olika språk och varieteter av romani chib som seniorer använder.

#### **Äldre romers oro och utmaningar i vård och omsorg**

Flera röstbärare beskriver för äldreombudsmannen att förtroendet för stadens verksamheter fortfarande är lågt bland de olika grupper av äldre romer som bor i Göteborg. Erfarenheter av kränkningar och förtryck ligger nära i tid och är för

många egna svåra minnen. Exempelvis lyfts vräkningarna från boplatser på 1960-talet då svenska kommuner tvångsförflyttade romer. Det gjorde att få romska barn fick gå i skolan och lära sig skriva och läsa, vilket påverkar dem som seniorer i dag. Seniorer beskriver oro för att förtrycket ska bli värre igen.

Bland äldre romer finns en utbredd rädsla för att kontakta hälso- och sjukvård och omsorg. Det gör att seniorer drar sig för att söka vård och stöd, eller utelämnar information i kontakt med vården. Den lägre tilltron till myndigheter får olika konsekvenser. Exempelvis har få seniorer tilltro till att ta rekommenderade vaccinationer som säsongsinfluensa, vilket kan leda till försämrad hälsa, sjukdom och död.

Samtidigt har levnadsförhållandena förändrats för många romer. Äldre romer med omsorgsbehov tas fortfarande ofta omhand inom familjen. Dock har möjligheterna att ge äldre samma stöd i hemmet som tidigare förändrats, eftersom fler yngre utbildar sig och arbetar. Två röstbärare berättar:

*”Många äldre romer har ett annat sätt att se på ålder. Vi från majoriteten tycker inte de är så gamla kronologiskt, men det är en annan åldersuppfattning. Och de har betydligt sämre hälsa och dör tio år tidigare än genomsnittet.”*

*”Romers liv förändras. Döttrar och svärdöttrar kan inte längre ta hand om sina äldre. De arbetar och går i skolan. Att hamna på ett ålderdomshem ses fortfarande som skamligt ur ett romskt perspektiv. Och äldre romer kan inte förmedla sig, förstår inte. Det skapar stor oro.”*

### **Mötesplatsens möjligheter**

Sedan flera år har Göteborgs Stads råd för den nationella minoriteten romer påtalat behov av en mötesplats för äldre romer. När denna rapport skrivs har rådet lyft frågan och för dialog med äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen.

Äldre romer bär på en stark kultur och gemenskap och det är viktigt att bevara och stärka den i enlighet med minoritetslagstiftningen. Seniorer vill träffa andra som talar samma språk, som finska eller olika varieteter av romani chib. Seniorer önskar en plats där de kan handarbeta, lyssna på musik och laga mat som är typisk för romsk kultur, gärna tillsammans med yngre generationer. Äldre romska språkbärare kan också vara en resurs för den som vill återta sitt språk. För att mötesplatsen ska fungera behöver den finnas där äldre romer bor.

*”Man tar hand om de gamla och kör dem när det behövs. Det är ingen som åker spårvagn. Man klarar inte av det, kan inte stadsdelarna. Man har bott i Bergsjön eller Hammarkullen hela sitt liv.”*

*”Göteborg är bra. Alla är med alla. Men ingen har plats hemma. Förut fanns det en lokal i Bergsjön. Nu ont om platser att mötas. Får jag plats?”*

### **8.1.3 Betydelsen av samisk kultur**

Samerna är erkända som Sveriges urfolk, med rätt till särskilt skydd för sin kultur och sitt språk, och erkända som ett eget folk enligt regeringformen. När denna rapport skrivs pågår Sanningskommissionens arbete för det samiska folket på uppdrag av regeringen. Kommissionen ska kartlägga och granska den



politik som förts gentemot samer i ett historiskt perspektiv och dess konsekvenser för det samiska folket idag.

Diskriminering och rasism mot samer har en lång historia och tar sig många olika uttryck. I Göteborgs Stads rapport om minoriteters utsatthet 2023 konstateras att det finns begränsad forskning om nationella minoriteter och hur utsatthet för rasism påverkar samers levnadsvillkor. Forskning pågår vid bland annat Umeå universitet om hälsotillståndet hos äldre samer. Klart är dock att diskrimineringen har fått stora konsekvenser och påverkar äldre samer på olika sätt. Bland annat genom lägre tillit till svenska myndigheter och sämre hälsa än majoritetsbefolkningen.

I rapporten om minoriteters utsatthet 2023 framhåller representanter från Sameföreningen i Göteborg att ett område som ofta osynliggörs är hur rasismen påverkar samer över generationer. Det beskrivs som avgörande för förståelsen av rasism mot samer och hur dess effekter överförs mellan generationer. Den historiska rasismen är orsak till dagens strukturer och brist på kunskap om historien förhindrar att dagens diskriminerande strukturer bryts.

#### **Att skydda sin identitet**

Ett annat perspektiv som lyfts till äldreombudsmannen från röstbärare i Göteborg är att de äldsta samerna ofta har dolt sin identitet och exempelvis inte lärt sina barn samiska för att skydda barnen mot kränkningar och förtryck. Det gör att äldre samer i Göteborg kan ha förlorat både språk och kultur.

*Jättesvårt för många att prata om sin samiska identitet. Det behövs kuratorer.*

*Min mamma hade aldrig pratat om sin samiska identitet. Hon hade velat "gå under radarn". Man måste känna sig säker och trygg. Känner man inte att man är i ett sammanhang där man känner sig säker, då är det bättre att hålla käften.*

#### **Kulturella symboler kan starta samtal**

Samiska röstbärare ger olika förslag på hur den samiska kulturen kan synliggöras och stärkas. Ett förslag är en samisk minnesväska som kan öppna upp för samtal. En samisk minnesväska med klassiska samiska saker som kaffeväskan kan starta minnen och samtal med seniorer och mellan olika åldrar.

*Vad har ÄVO för redskap för att ställa frågor om samisk identitet?*

*Ofta små tecken på det samiska i offentligheten. Det är svårt att känna riktig inkludering.*

*Att bli äldre... det är en period i livet då man kan vilja återuppta sin kultur.*

### **8.1.4 Ett språkvänligt Göteborg för sverigefinnar**

Göteborg ingår i ett av Sveriges 66 finska förvaltningsområden. Det innebär att personer som själva identifierar sig som sverigefinnar, eller som använder finska i vardagen, omfattas av det förstärkta språkliga och kulturella skydd som gäller i finska förvaltningsområden. Det ger bland annat rätt att använda finska i kontakt med myndigheter och möjlighet att få äldreomsorg helt eller delvis på

finska. Staden har alltså ett särskilt ansvar att erbjuda service och verksamhet på finska samt främja sverigefinsk delaktighet och kultur.

I Göteborg bor det cirka 3 500 personer som är över 60 år och födda i Finland. Våren 2025 fick forskaren Maarit Jaakkola i uppdrag av äldreombudsmannen att ta reda på hur finskspråkiga seniorer upplever att det är att leva och åldras i Göteborg. Åldersvänliga Göteborg hade 2024 gjort en enkätundersökning om just det och 27 seniorer svarade på finska. Enkätsvaren kompletterades med djupintervjuer och studiebesök i olika finskspråkiga verksamheter. Resultat och analys presenteras i rapporten *Språkvänliga Göteborg? Finsktalande äldres uppfattningar om en åldersvänlig stad*. Rapporten finns att läsa i sin helhet på finska och svenska.

### **Språket är en rättighet**

Rapporten *Språkvänliga Göteborg?* visar att språket är centralt för sverigefinnar. Behovet av information och service på finska återkommer också i berättelser till äldreombudsmannen och lyfts i dialoger med Göteborgs Stads råd för den sverigefinska minoriteten. Rådet betonar behovet och betydelsen av mer och tydligare information om samhällsservice på finska, fler aktiviteter på finska samt information om de valmöjligheter som finns inom äldreomsorgen.

I både rapporten och i berättelser till äldreombudsmannen lyfter seniorer att det inte är självklart att identifiera sig som sverigefinne. Många bär på skam som ofta bottnar i egna erfarenheter av kränkningar, vilket påverkar vardagslivet i Göteborg och möten med stadens verksamheter. Seniorer beskriver att de skäms över att behöva använda språket och flera undviker att be om service på finska. För en del handlar det om att inte vara till besvär. Andra känner inte till rätten att få information och service på finska. Det gör att de inte ber om att använda det språk de har rätt till och behöver.

*”Det finns en inrotning i vårt system att skämmas för att vara finsk. På grund av det man upplevt. Det är varför man inte frågar eller ber om något.”*

*”Tidigare fanns till och med finska sidor i Göteborgs-Posten. Idag tänker man att om man så gärna vill kommunicera på finska så kan man flytta tillbaka till Finland. Jag har dock mina barn här, mitt liv finns här.”*

Seniorer önskar att det finska språket ska synas och höras i Göteborgs stadsmiljö, att det uppskattas. Konkreta insatser för språk och kultur ger en känsla av delaktighet och ökat välbefinnande. Ett exempel är Finska timmen som två gånger i månaden arrangeras på mötesplatsen Seniorhörnan i Angered, med finskspråkig personal på plats. Något som är mycket uppskattat för att få använda språket och känna samhörighet.

### **Ett exempel på hur främja finsk kultur**

Göteborgs Stad ska erbjuda hela, eller en väsentlig del, av omvårdnaden av personal som pratar finska. Kommunen ska också arbeta för att äldre kan upprätthålla sin kulturella identitet. I staden finns det två vård- och omsorgsboenden med totalt tre finskspråkiga enheter. Där arbetar personal som skyddar och främjar det finska språket och den sverigefinska kulturen. Det är kö till enheterna och fler platser behövs.

En viktig del av rättighetsarbetet för nationella minoriteter är att involvera dem det berör. En insats genomfördes 2024 då tvåspråkiga medarbetare på de finskspråkiga enheterna fick frågan hur de skulle kunna öka känslan av finsk identitet och kultur. Medarbetarna konstaterade att de skulle vilja servera finsk mat, då mat är kultur och identitet. Tillsammans med äldre samt vård- och omsorgsförvaltningens inköpsenhet gjordes ett omfattande arbete för att hitta finska matvaror som äldre sverigefinnar känner igen. Nu serveras en finsk maträtt varje vecka och olika finska matvaror erbjuds varje dag. Den finska maten får i gång samtal. Det blir extra tydligt på den finskspråkiga enheten för personer med demenssjukdom. Där väcker smaker och dofter både minnen och matlust:

*”En kvinna fick se att det stod en tub finsk senap framför henne på bordet. När hon såg den klassiska tuben sa hon: ’Åh jag vill ha korv och senap’. I Finland var det vanligt att äta länkkorv med kniv: Man skär en bit, håller fast korven mellan tummen och kniven, doppar i senap och för till munnen. Det var så hon ville äta. Senapen väckte en positiv association, som väckte ett muskelminne och en go känsla. Det är fantastiskt att se när det händer hos den som på grund av sin sjukdom inte minns vad som hände i morse.”*

Flera seniorer lyfter också finskans betydelse ur ett anhörigperspektiv, för den som exempelvis vårdar en sjuk partner eller åldrande föräldrar. Till skillnad från exempelvis Borås stad finns inte anhörigstöd på finska i Göteborg Stad. Språket blir extra viktigt för den som ska försöka sätta ord på det som är känslösamt och svårt, exempelvis behov i vård- och omsorgssituationer.

*”Finskan är känslornas språk. Mitt hjärtas språk.”*

### **8.1.5 Meänkieli väcker känslor hos tornedalingar**

Den nationella minoriteten tornedalingar består av tre grupper: tornedalingar, kväner och lantalaiset. Det bor tornedalingar i hela Sverige. Den statliga sannings- och försoningskommissionen *Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset* från 2023 lyfter fram äldres berättelser om förlust av språk, kultur och identitet. Kommissionen konstaterar att språket meänkieli väcker olika känslor hos äldre tornedalingar. För många är språket identitet, men alla tornedalingar talar inte meänkieli.

Kommissionen visar att många seniorer har känt skam inför sitt språk och ursprung. Seniorer kan bära på svåra minnen från assimilation och diskriminering i skolan och samhället, vilket kan påverka hälsan och känslorna inför att använda meänkieli idag. Bland yngre seniorer är det vanligt att inte ha fått lära sig meänkieli på grund av föräldrarnas erfarenheter och oro för kränkningar och diskriminering. Dessa erfarenheter har lett till en känsla av osynliggörande och förlust av rättigheter knutna till den egna kulturen och språket.

Äldreombudsmannen har under rapportperioden sökt företrädare för tornedalingar i Göteborg för dialog till denna rapport, utan framgång.

## 8.2 Samtal med fler minoritetsgrupper

För att bättre kunna representera fler målgrupper har äldreombudsmannen påbörjat ett uppsökande arbete för att lyssna på synpunkter och erfarenheter från fler minoritetsgrupper. Under denna rapportperiod har äldreombudsmannen träffat bland andra:

- Fontänhuset Göteborgs silvergrupp, en mötesplats för seniorer som lever med psykisk ohälsa eller sjukdom,
- döva seniorer vid Teckenspråksforum,
- seniorer med migrationserfarenhet och
- hbtq-seniorer via RFSL:s mötesplats på Regnbågshuset.

Nedan beskrivs två observationer. Fler minoritetsgruppers erfarenheter och behov kommer att uppmärksammas under nästa rapportperiod.

### 8.2.1 Att leva som döv senior

Under 2025 har äldreombudsmannen träffat seniorer, röstbärare och medarbetare vid Göteborgs Stads teckenspråksforum. Döva seniorer är en språklig minoritet. Svenskt teckenspråk är ett eget språk och erkänns i språklagen, men döva personer omfattas inte av lagen om minoritetsspråk. Det innebär att döva seniorer har rätt till tillgänglig information och service på teckenspråk, men inte till de särskilda rättigheter som gäller de nationella minoriteterna.

Enligt Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021-2026, ska personer med funktionsnedsättning kunna leva ett tryggt och självständigt liv på lika villkor som andra och utan diskriminering.

#### Mobilitet och tillgänglighet

Döva seniorer beskriver att Göteborg inte är tillräckligt tillgängligt. Exempelvis är det svårt att resa kollektivt i Göteborg för den som inte hör. När skyltar inte informerar om att bussen byter färdväg eller att något händer i trafiken, får det stora konsekvenser.

*”Det är obehagligt att ta sig runt med rullator i kollektivtrafiken. Man vet inte när dörrarna stängs eller när spårvagnen börjar rulla. Kollektivtrafiken är skrämmande för den som är döv. Man får lita på folk runt om och försöka förstå vad som händer utifrån hur de agerar.”*

#### Delaktighet och digitalisering

Seniorerna berättar att de gärna skulle vilja delta i aktiviteter på stadens museum, kulturhus och mötesplatser, men det är svårt och ovanligt att få beviljat en auktoriserad tolk för att kunna ta del av program och samtal på den typen av aktiviteter. Den som är döv försöker ofta kommunicera med hörande genom att skriva, men det blir sällan bra och känns svårt och tröttsamt. Det gör att många stannar hemma i ofrivillig ensamhet.

Seniörerna beskriver att digitaliseringen kan vara extra utmanande för den som har flera lager av svårigheter. Utöver att ha teckenspråk som förstaspråk, kan döva seniorer ha svårt att läsa och skriva då skolsystemet historiskt varit mycket bristfälligt för döva. Det har påverkat många seniorers möjlighet till utbildning och delaktighet senare i livet.

Seniörer berättar att den som inte är döv ofta har svårt att förstå dövas utmaningar och behov av kompensatoriska insatser och tillgodosedda rättigheter.

*"Mitt största problem är att 1177 är svårt att använda för de med dåliga kunskaper i språket. När jag ska till vårdcentralen så säger de att man måste boka tid på 1177 och det är otroligt svårt. Jag behöver alltid hjälp från någon kunnig person till sådana saker."*

#### **Mötesplats för döva seniorer**

Seniörerna beskriver behov av en mötesplats för döva seniorer. Göteborgs Dövas Förening är en viktig plats, men föreningens förutsättningar har förändrats.

*"Vi döva seniorer brukar inte prata om hur det är att bo i Göteborg eller leva här. Drömmen är en mötesplats. En egen lokal där Teckenspråksforum finns och äldrevägledare finns. Ett eget rum för döva att träffas, delta i workshops, få utbildning och möjligheter till aktiviteter som att besöka olika platser som betyder mycket för Göteborg. Det missar vi döva. Det ska vara en öppen och trygg mötesplats för alla åldrar."*

### **8.2.2 Att vara född i ett annat land och åldras i Göteborg**

Var fjärde senior i Göteborg är utrikesfödd. Äldreombudsmannen har regelbundet besökt mötesplatser för seniorer i nordost och sydväst och pratat med seniorer om hur det är att vara född i ett annat land och åldras i Göteborg. Äldreombudsmannen har också genomfört två fokusgrupper med seniorer som pratar somaliska respektive persiska. Fokusgrupperna gjordes i samverkan med hälsoguiden, som rekryterade deltagare och tolkade vid behov. Nedan beskrivs den samlade bilden utifrån samtal med seniorer med migrationserfarenhet.

Många av synpunkterna och erfarenheterna i samtalen känns igen från samtal med seniorer oavsett förstaspråk eller födelseland. Annat är nytt eller blir tydligare, som konsekvenser av att glömma det svenska språket, den ekonomiska sårbarheten och att inte ta demokrati för givet.

#### **Språkets betydelse**

Seniörer beskriver återkommande erfarenheter av att svenskan blir sämre efter pensionen, trots långa yrkesliv på svenska. Andra behövde inte använda svenska språket för att arbeta inom exempelvis Göteborgs industrier.

*"När jag gick i pension märkte jag att jag snabbt började tappa ord och min svenska gick ner. Trots att jag jobbat i skolan i nästan 30 år."*

Språket skapar hinder och osäkerhet i vardagen. Anhöriga berättar om seniorer med stora omsorgsbehov som inte vill, vågar eller får söka stöd av oro för att inte förstås och bli förstådda av personalen. Det finns också en oro för att inte få mat och omvårdnad i enlighet med sin religion. Ett förslag från seniorer själva är att fler kanske skulle våga söka hjälp om det ibland fanns tillgång till språk- och kulturtolkar i hemtjänsten och på särskilda boenden.

*”Min mamma har inte längre språket. Nu är hon på ett boende. Varje dag bara Lotta på Liseberg i CD-spelaren. Jag önskar att hon fick känna doften av mynta, höra ett ägg stekas, ett bröd brytas. Vi fyller kylan med matlådor och tillbehör, men de serverar den inte på rätt sätt för de kan inte hennes matkultur. Nu går hon ner i vikt”.*

### **Ekonomisk sårbarhet**

Seniorer med migrationserfarenhet berättar att det är svårt att få garantipensionen att räcka till när hyror, matpriser och kostnader för mediciner ökar. Enligt Göteborgs Stads jämlikhetsrapport 2023 var andelen pensionärer med låg ekonomisk standard 9 procent bland inrikes födda och 28 procent bland utrikes födda. Risken för ekonomisk utsatthet för äldre över 65 år beror främst på lägre lön under arbetslivet och lägre arbetskraftsdeltagande. Den som är utrikesfödd och äldre har ofta färre bosättningsår i Sverige vilket ger en lägre inkomstgrundad pension och en lägre garantipension.

Seniorkortet i kollektivtrafiken ses som mycket viktigt och bra för att kunna förflytta sig i staden. Flera som har små ekonomiska marginaler önskar att det ska gälla hela dygnet för att kunna delta i aktiviteter och vårdbesök.

*”Önskar jag kunde vara här tills de stänger. Men måste gå nu, annars hinner jag inte byta spårvagn. Fast vad ska jag göra hemma? Det är bara väntan.”*

### **Betydelsen av att träffa andra**

Att delta i olika sociala sammanhang som pensionärsgrupper, föreningar och mötesplatser har stor betydelse för känslan av gemenskap, delaktighet och för att bli sedd och accepterad. Seniorer lyfter vikten av att både få möjligheten att prata sitt modersmål och svenska.

*”Jag åker hit för att få träffa andra syrianer. Vi delar så mycket glädje och sorg. På fredagar går jag till mötesplatsen där jag bor för att öva svenska.”*

*”Du vet jag kan inte läsa. Fick aldrig lära mig det. Flickor kunde inte gå i skolan där jag växte upp, det var för farligt. Här vet de det, att jag inte kan”.*

*”Jag blev väldigt ensam och träffade ingen. Började fråga i affären: Hur mycket kostar det? för att få prata med någon. Sen hittade jag till Seniorhörnan. Man känner att man är någon här, man har en plats. Jag kan bli gammal nu.”*

## 8.3 Två insatser som stärker minoritetsgrupper

Utifrån rapportens andra fördjupningstema ser äldreombudsmannen behov av två insatser som kan bidra till Göteborgs Stads uppsatta mål. Insatserna bedöms ha väsentlig påverkan på seniorers delaktighet, hälsa, trygghet och livskvalitet. De två insatserna är:

- Stärka chefers och medarbetares kunskap och förståelse för nationella minoriteters rättigheter och livsvillkor ur ett seniorperspektiv, för att säkerställa att lagstiftningen omsätts i praktiken.
- Utveckla mötesplatser för seniorer som tillhör nationella minoriteter och andra minoritetsgrupper, för att främja delaktighet, gemenskap och hälsa.

### Stärka kunskap och förståelse

Äldreombudsmannen ser behov av att stärka chefer och medarbetares kunskap och förståelse för olika minoritetsgrupper, inklusive de nationella minoriteters rättigheter och livsvillkor, ur ett seniorperspektiv. Forskning, omvärldsbevakning och seniorers erfarenheter visar att staden behöver säkerställa att behov och rättigheter tillgodoses enligt gällande lagstiftning. För att medarbetare ska kunna arbeta på ett kunskapsbaserat och inkluderande sätt behöver de ges förutsättningar för utbildningsinsatser.

Kommunfullmäktige har beslutat om politiska förstärkningsuppdrag mot antisemitism och islamofobi med inriktning barn och unga (Göteborgs Stads budget 2024, KF 2024-10-10 § 413). Stadens arbete mot all form av rasism behöver även omfatta seniorer. Kunskap om äldre är också viktigt i samband med genomförandet av den förslagna riktlinjen för Göteborgs Stads arbete för mänskliga rättigheter och likvärdig service (KS 2025-11-26).

### Utveckla mötesplatser

Äldreombudsmannen ser behov av att utveckla mötesplatser för seniorer som tillhör de nationella minoriteterna och andra minoritetsgrupper, för att främja delaktighet, tillit, gemenskap och hälsa.

I Göteborgs Stad finns cirka 30 mötesplatser för seniorer. Äldreombudsmannen ser betydelsen av riktade mötesplatser för de grupper av seniorer som har särskilda rättigheter, förutsättningar och behov. Goda exempel är hbtq-seniorers mötesplats på Regnbågshuset, mötesplats S:t Gabriel i Tynnered för syrianska seniorer, Finska timmen på mötesplats Seniorhörnan i Angered, samt förvaltningen för funktionsstöds nya mötesplats Mötas och må bra för seniorer med funktionsnedsättning.

Mötesplatser ger sammanhang och gemenskap. De är en tydlig insats för att stärka kultur och språk, motverka ofrivillig ensamhet och främja hälsa. Seniorer beskriver betydelsen av att bli sedd och vikten av medarbetarnas kunskap och förståelse för individens olika erfarenheter, förutsättningar och behov.

Mötesplatserna för seniorer når endast cirka 3 till 4 procent av stadens seniorer. Uppsökande och inkluderande arbete för att nå fler seniorer pågår i många verksamheter. För seniorer som tillhör olika nationella minoritetsgrupper är

tröskeln för att bryta ensamhet, isolering och utanförskap extra hög. Stadens mötesplatser gör viktiga insatser för seniorer, men behöver nå fler.

Samtidigt beskriver seniorer att de inte kan ta del av de verksamheter som finns, trots att de vill. Döva seniorer beviljas inte teckenspråkstolk och seniorer från olika nationella minoritetsgrupper känner inte tillräcklig trygghet och tillit för offentliga verksamheter, där medarbetare sällan talar minoritetsspråket.

Göteborgs Stads råd för den nationella minoriteten romer har som tidigare nämnts initierat en mötesplats för äldre romer och dialog förs med äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen. Äldreombudsmannen ser behov av en sådan mötesplats utifrån målgruppens rättigheter och behov.



## 9 Referenser

*Befolkningsprognos Göteborg 2025–2050.* Göteborgs Stad.

*Brev till ministern: "Digital inkludering – ett akut samhällsansvar".* Artikel av Lill Eriksson vid CASE Center for ageing and supportive environments. Lunds universitet, 2024.

*Beslutad budget 2025.* Göteborgs Stad.

*Biblioteken satsar på läsluft för äldre.* Artikel av Jörgen Anderson. Vårt Göteborg, 2025.

*Care and financial support in ageing families: The changing shape of inequality.* Doktorsavhandling av Isabelle von Saenger. Karolinska Institutet, 2025.

*De fränkopplade: Analoga 65-plussare i det digitaliserade Sverige.* Kapitel av Tobias Olsson och Dino Viscovi i antologin *Perspektiv på utsatthet och problem under åldrandet* av Håkan Jönsson (red). Social work press, 2022.

*Det digitala samhället.* Temanummer från tidskriften *Äldre i Centrum*, 2025.

*Digital delaktighet. Digitalisering som inte lämnar någon utanför.* Rapport från Region Västernorrland och Digidel, 2024.

*Digital inkludering.* Webbsidor hos Post- och telestyrelsen, 2025.

*Digitala samhällshinder. En rapport om människans möte med teknik i det digitala samhället och hur vi tillsammans kan underlätta det mötet.* Rapport från Mittuniversitet, Region Västernorrland och Digidel, 2022.

*Digitalisering handlar om människor.* Rapport från SPF Seniorerna, 2022.

*Diskrimineringslagen (2008:567).*

*Efter 60. En beskrivning av äldre i Sverige.* Rapport från SCB, 2022.

*Ensidig bild av äldre personer i sociala medier.* Artikel av Amanda Lindström. Linköpings universitet, 2021.

*Finsk mat väcker minnen och matlust.* Artikel av Hanna Olausson. Vårt Göteborg, 2025.

*Finskt förvaltningsområde.* Webbsida från Göteborgs Stad, 2025.

*Folkhälsan i Sverige. Årsrapport från Folkhälsomyndigheten,* 2025.

*Förvaltningslagen (2017:900).*

*Göteborgs Stads plan för arbetet med nationella minoritetsfrågor 2020-2025.*

*Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021–2026, reviderad upplaga 2023.*

*Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030.*

*Handlingsplan mot rasism och hatbrott.* Regeringen, 2024.

*Hälsobladet 2024.* Göteborgs Stad.

*Insatser för ökad digital inkludering och användning av digitala tjänster.*

Rapport från Post- och telestyrelsen, 2024.

*Jobbonärer 2025: En analys av trender och effekter.* Rapport från

Pensionsmyndigheten, 2025.

*Jämlikhetsrapporten: Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg.* Rapport från

Göteborgs Stad, 2023.

*Kommunallagen (2017:725).*

*Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).*

*Mediebild av äldre riskerar bidra till diskriminering.* Artikel från AgeCap

Centrum för åldrande och hälsa vid Göteborgs universitet, 2020.

*Nationella minoriteters rättigheter – några iakttagelser och rekommendationer*

*25 år efter Sveriges ratificering av Europarådets minoritetskonventioner.*

Rapport från Diskrimineringsombudsmannen, 2025.

*Nationella minoriteter och minoritetsspråk – minoritetspolitikens utveckling år*

*2024.* Rapport från Länsstyrelsen i Stockholm, 2025.

*Nationella minoriteter.* Webbidor från Minoritet.se, 2025.

*Nationella minoriteters rättigheter.* En handbok för kommuner och regioner

från Länsstyrelsen i Stockholm, 2019.

*Nationella minoriteters rättigheter.* Webbsida från Göteborgs Stad, 2025.

*Older people in Sweden – Age at migration, poverty and utilization of long-term*

*care services.* Doktorsavhandling av Hanna Mac Innes. Göteborgs universitet,

2022.

*Om afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi, rasism mot samer.* Rapport

om minoriteters utsatthet från Göteborgs Stad, 2023.

*Perspektiv på ålderism.* Antologi av Håkan Jönson (red). Social Work Press,

2021.

*Romsk inkludering.* Årsrapport från Länsstyrelsen Stockholm, 2024.

*Samisk hälsa.* Webbsida från Kunskapsguiden, 2025.

*Samma behov – andra förutsättningar. Kartläggning av äldres psykiska hälsa*

*med fokus på deras egna erfarenheter och upplevelser.* Folkhälsomyndigheten,

2025.

*Seniorers behov, erfarenheter och förslag för ett åldersvänligt Göteborg.*

Nulägesrapport från Göteborgs Stad, 2024.

*Situationen för nationella minoriteter inom den kommunala äldreomsorgen.* Socialstyrelsen, 2023.

*Språklagen* (2009:600).

*Språklagen i praktiken.* En vägledning från Språkrådet, 2023.

*Strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige.* Regeringen, 2025.

*Svenskarna och internet.* Årsrapporter från Internetstiftelsen, 2024 och 2025.

*Sveriges digitaliseringsstrategi 2025–2030.* Regeringen, 2025.

*Språket en viktig rättighet för sverigefinska seniorer.* Artikel av Malin Dittmer i Vårt Göteborg, 2025.

*Språkvänliga Göteborg? Finsktalande äldres uppfattningar om en åldersvänlig stad.* Rapport av Maarit Jaakkola. På uppdrag av äldreombudsmannen Göteborgs Stad, 2025.

*Technology adoption for active and healthy ageing among current and future generations of older adults.* Doktorsavhandling av Jens Offerman. Lunds universitet, 2025.

*Utvärdering av Göteborgs Stads handlingsplan för Åldersvänliga Göteborg 2021–2025.* Göteborgs Stad, 2025.

*Yngre kan ha lika svårt för digital teknik som äldre.* Artikel av Lill Eriksson vid CASE Center for ageing and supportive environments. Lunds universitet, 2024.

*Årsrapport.* Institutet för mänskliga rättigheter, 2025.

*Ökad ojämlikhet och okunskap om utsatta och ensamma.* Artikel av Lill Eriksson vid CASE Center for ageing and supportive environments. Lunds universitet, 2024.

*Äldreombudsmannens rapport – äldre personers rättigheter är mänskliga rättigheter.* Göteborg Stad, 2021.

*Äldreombudsmannens rapport – mänskliga rättigheter blir inte färre med åren.* Göteborgs Stad, 2023.

# Bilaga: Förteckning kontakter

Rapportens innehåll och slutsatser baseras på kontakter från augusti 2024 till november 2025.

Telefonsamtal: 90 unika kontakter med seniorer, anhöriga och andra närstående.  
Mejl och brev: 70 unika kontakter med seniorer, anhöriga och andra närstående.  
Fysiska möten: Cirka 600 unika kontakter via dialoger och uppsökande samtal.

Dialog har skett med:

- Seniorer från Pensionärernas riksorganisation PRO, SPF Seniorerna och Riksförbundet pensionärsgemenskap RPG. 150 deltagare
- Seniorer hos judiska församlingen. 20 deltagare
- Seniorer hos skuldrådgivningens forum för seniorsamverkan. 6 deltagare
- Seniorer hos Teckenspråksforum. 20 deltagare
- Seniorer i föreningar och organisationer som exempelvis Fontänhuset Göteborg, hbtq-seniorerna och Hyresgästföreningen. 100 deltagare
- Seniorer i samtal på Tillsammansfestivalen. 50 deltagare
- Seniorer i två fokusgrupper med tolk på somaliska och persiska via hälsoguider Sydväst. 10 deltagare
- Seniorer på mötesplatser i Angered, Hjällbo och Tynnered. 150 deltagare
- Seniorer på Finska timmen, Seniorhörnan i Angered. 50 deltagare
- Seniorer som är framtidsutvecklare, Åldersvänliga Göteborgs. 15 deltagare
- Göteborgs Stads HBTQI-råd
- Göteborgs Stads pensionärsråd
- Göteborgs Stads råd för den nationella minoriteten romer
- Göteborgs Stads råd för den sverigefinska minoriteten
- Göteborgs Stads råd för funktionsrätt
- Röstbärare för den romska minoriteten i Göteborg
- Röstbärare för den judiska minoriteten i Göteborg
- Röstbärare för Sameföreningen i Göteborg

Utöver kontakt med seniorer, anhöriga och andra närstående bygger rapporten på samtal med medarbetare i Göteborgs Stad som i sin profession möter seniorer. Exempelvis vid mötesplatser för seniorer, kontaktcenter, medborgarkontor, äldrekonsulenter med uppdrag att motverka ensamhet, trygghetsvårdar, hälsoguider, invånarguider, Boplats AB, Teckenspråksforum, Romano Center i Väst, stadens bibliotek och kulturhus samt Uppkopplad Nordost.

Intervjuer har också genomförts med experter på rapportens två fördjupningsteman vid universitet, myndigheter och organisationer.